

The Effectiveness of Life Values Training (Happiness, Peace, Respect, Responsibility, Cooperation, Tolerance) to Childs on Their Social Growth and Them Parents Self- Efficacy

اثربخشی آموزش ارزش‌های زندگی بر رشد اجتماعی کودکان و خودکارآمدی والدین آنان

نازفر مقتدری*

عضو باشگاه پژوهشگران جوان، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد مرودشت، ایران

ژاله رفاهی

عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت - گروه

Nazfar Moghtaderi

عضو باشگاه پژوهشگران جوان، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد مرودشت، ایران

Zhale Refahi

عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت - گروه

Abstract

هدف این پژوهش تبیین اثربخشی آموزش ارزش‌های زندگی در رشد اجتماعی کودکان پیش‌دبستانی و خودکارآمدی والدین آنها بود. این پژوهش از نوع شبه‌آزمایشی و طرح پیش‌آزمون - پس‌آزمون با گروه گواه بود. جامعه آماری همه کودکان پیش‌دبستانی بودند که در سال ۱۳۸۹ در مهدکودک‌های تحت پوشش سازمان بهزیستی شهر شیراز مشغول بودند. با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای تعداد ۳۵۱ کودک انتخاب و پرسشنامه رشد اجتماعی و اینلند برای کودکان و پرسشنامه خودکارآمدی شرر و آدامز برای والدین آنان اجرا گردید. بعد از تکمیل پرسشنامه‌ها، ۳۰ نفر از افرادی که از حد نصاب نمره پایین‌تر بودند، به صورت تصادفی انتخاب و به دو گروه آزمایش و گواه تقسیم شدند. گروه آزمایش ۱۰ جلسه ۲ ساعته تحت آموزش ارزش‌های زندگی قرار گرفتند. داده‌های جمع‌آوری شده با استفاده از نرم‌افزار دزدخ‌ذ و آزمون آماری کوواریانس تجزیه و تحلیل شد. نتایج پژوهش نشان داد که تفاوت در دو گروه آزمایش و گواه از نظر میزان رشد اجتماعی کودکان (۰/۰۲/۰۰۲) و خودکارآمدی والدین آنها (۰/۰۲/۰۰۲) به سطح معنادار رسیده است. اثر آموزش به ترتیب ۳۰ و ۱۸ درصد بوده است.

چکیده

هدف این پژوهش تبیین اثربخشی آموزش ارزش‌های زندگی در رشد اجتماعی کودکان پیش‌دبستانی و خودکارآمدی والدین آنها بود. این پژوهش از نوع شبه‌آزمایشی و طرح پیش‌آزمون - پس‌آزمون با گروه گواه بود. جامعه آماری همه کودکان پیش‌دبستانی بودند که در سال ۱۳۸۹ در مهدکودک‌های تحت پوشش سازمان بهزیستی شهر شیراز مشغول بودند. با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای تعداد ۳۵۱ کودک انتخاب و پرسشنامه رشد اجتماعی و اینلند برای کودکان و پرسشنامه خودکارآمدی شرر و آدامز برای والدین آنان اجرا گردید. بعد از تکمیل پرسشنامه‌ها، ۳۰ نفر از افرادی که از حد نصاب نمره پایین‌تر بودند، به صورت تصادفی انتخاب و به دو گروه آزمایش و گواه تقسیم شدند. گروه آزمایش ۱۰ جلسه ۲ ساعته تحت آموزش ارزش‌های زندگی قرار گرفتند. داده‌های جمع‌آوری شده با استفاده از نرم‌افزار دزدخ‌ذ و آزمون آماری کوواریانس تجزیه و تحلیل شد. نتایج پژوهش نشان داد که تفاوت در دو گروه آزمایش و گواه از نظر میزان رشد اجتماعی کودکان (۰/۰۲/۰۰۲) و خودکارآمدی والدین آنها (۰/۰۲/۰۰۲) به سطح معنادار رسیده است. اثر آموزش به ترتیب ۳۰ و ۱۸ درصد بوده است.

واژه‌های کلیدی: ارزش‌های زندگی، رشد اجتماعی، خودکارآمدی، کودکان.

* نویسنده مسئول: نگارنده مقاله

پذیرش: ۹۰/۱۰/۴

وصول: ۹۰/۳/۲۱

مقدمه

سبب تسریع رشد اجتماعی یا برعکس کندی آن شود (پاین^۱، به نقل از آقاپور، جمشیدی‌ها، فرخی، ۱۳۸۵، ص ۱۵۶). مطالعات بر نقش رفتارهای اولیه کودک در موفقیت و سازگاری با مدرسه تأکید دارند. کودکانی که با رفتار اجتماعی ضعیف وارد مدرسه می‌شوند، با مشکلاتی مثل طرد هم‌تاها، مشکلات رفتاری و سطح پایین موفقیت تحصیلی روبه‌رو می‌شوند. مطالعات نشان داده است که حدود ۵۰ درصد کودکانی که وارد کودکانستان می‌شوند، حداقل مهارت‌های لازم برای سازگاری با محیط جدید را ندارند (مک کلی لاند و موریسون^۲، ۲۰۰۳). معلمان نیز نقش مهمی در رشد اجتماعی کودکان دارند. ارتباط بین معلم و کودک در بسیاری از عملکردها شبیه روابط مثبت و نزدیک بین کودک و والدین است. به این ترتیب پشتیبانی از روابط با کیفیت بالا و ارزشمند دانستن روابط بین معلم و کودک، برای رشد اجتماعی وی لازم است (بری و ارین^۳، ۲۰۱۰، ص ۳).

با توجه به پیچیدگی روابط اجتماعی در جوامع امروزی، لزوم پرداختن به خصایص اجتماعی کودکان و عوامل مرتبط با آن بیش از پیش احساس می‌شود. تعداد روزافزون افرادی که از برخوردهای اجتماعی می‌ترسند و با نوجوانانی که اضطراب، افسردگی و انزوای اجتماعی دارند، پرداختن به رشد اجتماعی و عامل‌های مرتبط با آن را ضروری می‌کند (لیبرمن^۴، به نقل از امیرتاش، سبحانی‌نژاد و عابدی، ۱۳۸۵، ص ۵۳).

در نظام بندورا منظور از خودکارآمدی^{۱۱} احساس شایستگی، کفایت و قابلیت در کنارآمدن با زندگی است. برآورده کردن و حفظ معیارهای عملکرد، خودکارآمدی را افزایش و ناکامی در برآورده کردن و حفظ آن معیارها، آن را کاهش می‌دهد (شولتز^{۱۲} و شولتز، ترجمه سید محمدی، ۱۳۸۱، ص ۴۶۶). مورفی و الکساندر^{۱۳} نیز خودکارآمدی را یک عامل برانگیزاننده می‌دانند که افراد با عبارتی نظیر من می‌توانم و یا من نمی‌توانم به قضاوت در مورد توانایی‌هایشان می‌پردازند (سی‌اگل و مک‌کواچ^{۱۴}، ۲۰۰۷). افرادی که خودکارآمدی سطح بالایی دارند بیشتر می‌کوشند، بیشتر موفق می‌شوند و پشتکار

رفتار اجتماعی پایه و اساس زندگی فرد را تشکیل می‌دهد و رشد اجتماعی^۱ نیز سبب شکوفایی رشد عقلانی فرد می‌گردد. منظور از رشد اجتماعی، تکامل فرد در روابط اجتماعی است به طوری که بتواند با افراد جامعه‌اش هماهنگ و سازگار باشد (وایتسمن، مایر، کلرمنینگر^۲، ترجمه نظری، ۱۳۸۴). اجتماعی شدن افراد به معنای همسانی و همخوانی آنها با قواعد، ارزش‌ها و نگرش‌های گروهی و اجتماعی است. در این فرایند افراد مهارت‌ها، دانش‌ها و شیوه‌های سازگاری را می‌آموزند و امکان روابط متقابل را در یک فعل و انفعال مستمر به دست می‌آورند (سرکارآرانی، ۱۳۷۳، به نقل از اخوان تفتی و موسوی، ۱۳۸۶، ص ۱۳۸). مهارت اجتماعی، مجموعه‌ای از رفتارهای آموخته شده است که نقطه شروع موفقیت و تداوم برهمکنش‌های اجتماعی مثبت مانند؛ کمک کردن، شروع روابط، کنترل خلق‌وخو و به‌عبارتی رشد اجتماعی می‌شود (گریشام^۳، به نقل از بری و ارین^۴، ۲۰۱۰، ص ۲).

به عقیده ویگوتسکی (۱۹۷۸) و بندورا (۱۹۷۷)، تعامل اجتماعی یک فن و منبع غیرقابل اجتناب از رشد روانی کودکان است. کودکان در تعامل با دیگران یاد می‌گیرند که چگونه رفتار و قضاوت کنند (به نقل از خرازی و دلگشایی^۵، ۲۰۱۰). کسانی که در زمینه رشد اجتماعی به شکوفایی رسیده‌اند، به سطحی از مهارت در روابط اجتماعی دست یافته‌اند که می‌توانند به راحتی با دیگران زندگی سازگاران‌ه‌ای داشته باشند (ماسن، کانجر، کیگان، هوستون^۶، ترجمه یاسائی، ۱۳۸۰). کودکان با مهارت اجتماعی سطح بالاتر، تعامل مثبت بیشتری با همسالان خود دارند. با این حال بعضی از کودکان مهارت اجتماعی پایین‌تری نسبت به همسالان خود دارند که با وارد شدن به اجتماع، به خصوص مدرسه، کمبود مهارت اجتماعی آنان بارزتر می‌شود (کیان و کالکینز^۷، ۲۰۰۴). رشد اجتماعی تحت تأثیر عوامل متعددی از جمله؛ خانواده، مدرسه، گروه دوستان، تلویزیون، جنسیت و نژاد، وضعیت اجتماعی - اقتصادی و فعالیت‌های حرکتی قرار دارد که نوع و چگونگی وضعیت آنها ممکن است

۱. گلاغجگ . ج

۳. ععغلا ت

۵. غغغغغ غغغغغ غغغغغ غغغغغ غغغغغ

۷. غغغغغ غغغغغ غغغغغ

۹. غغغغغ غغغغغ غغغغغ

۱۱. غغغغغ غغغغغ

۱۳. غغغغغ

۲. غغغغغ غغغغغ غغغغغ غغغغغ

۴. غغغغغ غغغغغ غغغغغ

۶. غغغغغ غغغغغ غغغغغ غغغغغ

۸. غغغغغ

۱۰. غغغغغ غغغغغ

۱۲. غغغغغ

۱۴. غغغغغ غغغغغ غغغغغ

بیشتری از خود نشان می‌دهند و ترس کمتری را تجربه می‌کنند (هرگنهان و السون^۱، ترجمه سیف، ۱۳۸۵). سی‌اگل و مک‌کواچ (۲۰۰۷) بیان می‌کنند که افراد با خودکارآمدی بالا برای روبه‌رو شدن با موضوعات جدید علاقه‌مندتر و سخت‌کوش‌تر هستند و استقامت زیادی در حل مسائل و مشکلات دارند.

بندورا معتقد است خودکارآمدی والدین، ساختار شناختی بالقوه مهمی است که با عملکرد خانواده و کودک رابطه دارد. همچنین خودکارآمدی را انجام عمل مطلوب که انعکاس ادراکات افراد است، توصیف می‌کند. به‌طور کلی شناخت خودکارآمدی یکی از جنبه‌های اصلی حقوق بشر در نظر گرفته شده است و خودکارآمدی والدین در واقع اعتقادات و توانایی آنها در رشد و پرورش موفق کودکانشان است (تریسی و رونالد^۲، ۲۰۰۵، ص ۳۴۲).

مسئولیت، حساس شدن فرد نسبت به زندگی خود و دیگران کارها را به‌درستی انجام دادن، تلاش برای انجام هر کاری و به سهم خود کارها را انجام دادن است. همکاری، با هم کار کردن برای رسیدن به یک هدف مشترک است. شادی، لذت بردن از زندگی، احساس خوبی از خود داشتن، لحظه‌های خوب و خوش با دیگران داشتن، توانایی دوست داشتن دیگران و دوست داشته شدن از طرف دیگران است (یوسفی و یوسفی، ۱۳۸۸). صلح، یک آرامش کاملاً درونی است که از افکار مثبت، احساسات خالص و آرزوهای خوب تشکیل می‌شود و برای تداوم آن، پایداری و همدردی لازم است (جان بزرگی، نوری، آگاه هریس، ۱۳۸۹، ص ۹۱). بردباری و دیگرپذیری ویژگی اخلاقی دیگری است که به کودکان کمک می‌کند تا با وجود تفاوت‌های جنسیتی، ظاهری و...، به یکدیگر به‌عنوان یک انسان احترام بگذارند. احترام، ارزش قایل شدن برای خود و دیگران و همه چیز است (بربا^۳، ترجمه فرود، ۱۳۸۸، ص ۲۱۱).

به‌طور کل می‌توان گفت که ارزش‌های زندگی فرد را به زندگی شایسته و پرمعنا سوق می‌دهند. این ارزش‌ها زمانی معنا پیدا می‌کنند که در ما درونی شوند و همچون بخشی از رفتارهایمان در زندگی روزمره تجلی پیدا کنند. برای هر انسانی لازم است که این توانایی‌ها را بیاموزد و در زندگی خود از آن استفاده کند. اما اصل مهمتر این است که ارزش‌های زندگی را باید از کودکی آموخت (یوسفی و یوسفی، ۱۳۸۸، ص ۳).

پژوهش‌های انجام شده، نشان داده است که بسیاری از مشکلات عاطفی - روانی، حاصل داشتن مهارت‌های زندگی ضعیف است که نیازمند توجه و مداخله دیگران است. از آن جمله، رحیمی و سلیمانی‌نیا (۱۳۸۷)، در پژوهشی تحت عنوان تأثیر آموزش مهارت‌های زندگی بر افزایش میزان مشارکت اجتماعی کودکان، دریافتند که آموزش مهارت‌های زندگی به کودکان میزان مشارکت اجتماعی آنها را به‌طور معناداری افزایش می‌دهد. الیاس^۴ (۱۹۹۱) در یک مطالعه طولی ۶ ساله در مورد پیامدهای برنامه پیشگیری اولیه و آموزش مهارت‌های زندگی نشان داد که به‌دنبال آموزش، رفتارهای مناسب اجتماعی افزایش و رفتارهای منفی و خودتخریبی کاهش می‌یابد (به نقل از حقیقی، موسوی، مهرابی‌زاده هنرمند، بشلیده، ۱۳۸۵، ص ۶۴). چوی^۵ (۲۰۰۰) در پژوهشی با عنوان آثار شناختی آموزش مهارت‌های اجتماعی در کودکان پیش‌دستانی، دریافت که کودکان از طریق بازی در روابط با همسالانشان بهبود قابل توجهی کسب کردند (به نقل از خرازی و دلگشایی، ۲۰۱۰). چیچمن^۶ (۲۰۰۵) در پژوهشی با عنوان، تأثیر آموزش مهارت‌های زندگی بر خودکارآمدی و ادراک معلمان از محیط کار دریافت که این آموزش‌ها به بهبود ادراک از محیط کار و ارتقای خودکارآمدی آنان منجر می‌شود. لویب، بریدگی، باسوک، فولر و رامبرگر^۷ (۲۰۰۷) در پژوهشی با عنوان تأثیر مراکز پیش‌دستانی بر رشد شناختی و اجتماعی کودکان، نتایجی از آثار طولانی‌مدت و مشارکت زیاد در کودکان را نشان داد. بری و ارین (۲۰۱۰) در پژوهشی با عنوان رفتارهای پرخطر، روابط کودک و معلم و رشد مهارت‌های اجتماعی در سرتاسر دوران کودکی دریافتند که مهارت‌های اجتماعی در سال‌های اولیه به‌شدت در حال رشد است و روابط اجتماعی کودکان کوچکتر از کیفیت بیشتری نسبت به کودکان بزرگتر برخوردار است. مهدوی‌نیا و سماواتی^۸ (۲۰۱۰) در پژوهشی با عنوان تجربه آموزش دوست داشتن به کودک در قسمتی از شمال تهران دریافتند که ایجاد چنین فضای آموزشی به کودکان کمک می‌کند تا همکاری خوبی در گروه داشته باشند و آموزش‌ها را از طریق بازی یاد بگیرند. خرازی و دلگشایی (۲۰۱۰)، در پژوهشی با عنوان رویکرد شناختی بر آموزش و تأثیر آن در مسئولیت‌های اجتماعی کودکان پیش‌دستانی، دریافتند که در گروه آزمایش و گواه تفاوت معناداری از نظر

۱. کگ ق د د & کع غ کع ل غ ل غ

۲. ع ع ل ا گ ب

۳. ع ع ل ا ر

۴. ع ع ل ا ر

۵. ع ع ل ا ر

۶. ع ع ل ا ر

۷. ع ع ل ا گ ب

۸. ع ع ل ا ر

۹. ع ع ل ا ر

۱۰. ع ع ل ا ر

۱۱. ع ع ل ا ر

روش

روش مورد استفاده در این پژوهش، شبه‌آزمایشی و طرح پیش‌آزمون - پس‌آزمون با گروه گواه بود. جامعه مورد مطالعه در این پژوهش، همه کودکان پیش‌دستانی در مهدکودک‌های تحت پوشش سازمان بهزیستی شهر شیراز در سال ۱۳۸۹ بود که براساس اطلاعات سازمان بهزیستی ۴۰۰۰ کودک پیش‌دستانی در آن سال در مهدکودک‌های زیر نظر این سازمان مشغول بودند و به‌عنوان جامعه آماری پژوهش تعیین گردید. در این پژوهش با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای ۳۵۱ کودک انتخاب و بعد از تکمیل پرسشنامه‌ها، از بین کودکانی که نمره پایین کسب کرده بودند ۳۰ نفر به‌طور تصادفی انتخاب، و در دو گروه آزمایش و گواه و در گروه ۱۵ کودک جایگزین شدند. گروه آزمایش (کودکان) آموزش‌های لازم را فراگرفتند و بعد از اتمام دوره آموزشی پرسشنامه‌ها دوباره اجرا گردید. ابزار گردآوری داده‌ها در این پژوهش پرسشنامه رشد اجتماعی واینلند و پرسشنامه خودکارآمدی شرر و آدامز بود. پرسشنامه رشد اجتماعی: ادگار واینلند^۳ این مقیاس را تهیه کرد و در سال ۱۹۶۵ در آن تجدید نظر کلی به عمل آمد. مقیاس بلوغ اجتماعی واینلند یکی از مقیاس‌های تحولی است که با میزان توانایی فرد در برآوردن نیازهای عملی خود و قبول مسئولیت سروکار دارد. این مقیاس گستره سنی تولد تا بالاتر از ۲۵ سالگی را در برمی‌گیرد. با این حال معلوم شده است که کارآمدی آن در سنین پایین‌تر به حداکثر می‌رسد. این مقیاس ۱۱۷ ماده دارد که به گروه‌های یکساله تقسیم شده‌اند. با توجه به نمره‌های شخص روی مقیاس می‌توان سن اجتماعی (ماده^۴) و بهره اجتماعی (ماده^۵) را محاسبه کرد. بهره اجتماعی نمره‌ای است که با توجه به آن و شناخت کودک و هنجارهای اجتماعی جامعه می‌توان قضاوت کرد که آیا نمره‌ای که کودک گرفته نشان‌دهنده نقص در رفتار سازشی است یا خیر. گروهی از پژوهشگران به سرپرستی براهنی هنجاریابی مقدماتی مقیاس واینلند برای جمعیت ایران را انجام دادند که نتایج حاصل از این بررسی با استفاده از روش‌های بازآزمایی و ارزیابی‌های متفاوت نشان‌دهنده پایایی خوب و قابل قبول مقیاس (ضریب پایایی با بازآزمایی ۱۲۳ نفر ۹۲٪) در همه گزینه‌هاست. بررسی‌های زیادی درباره این مقیاس صورت گرفته که می‌توان به پژوهش‌های راجیو^۶ (۱۹۹۰) و اتکینسون^۷ (۱۹۹۰) اشاره

مسئولیت اجتماعی نسبت به خود و سایر کودکان و افراد مسن و محیط وجود دارد. مهریز و پترسون^۱ (۲۰۰۰) به نقل از عابدی و میرزایی (۱۳۸۵) در پژوهشی نشان دادند که شادی سلامت جسمانی و روانی را بهبود می‌بخشد، افرادی که شاد هستند آسان‌تر تصمیم می‌گیرند و روحیه مشارکتی بیشتری دارند.

بنابراین آموزش کودکان در سال‌های اولیه زندگی از اهمیت خاصی برخوردار است. آموزش از طریق بازی یکی از روش‌های مهم برای یادگیری مهارت‌های زندگی محسوب می‌شود و به کودکان یاد می‌دهد چگونه خود را برای روبه‌رو شدن و غلبه بر مشکلات آینده و حل آنها آماده کنند. کودکان از طریق بازی با جهان اطراف آشنایی پیدا می‌کنند و بین واقعیت و تخیل تفاوت قابل می‌شوند و توانایی‌های خود را به‌خوبی درک می‌کنند (مهدوی‌نیا و سماواتی، ۲۰۱۰، ص ۱۷۲).

آموزش‌های مناسب نقش اساسی و ارزشمندی در رشد و شکوفایی توانمندی‌ها، مقابله سازگاران، کاهش تنش‌ها و کشمکش‌های زندگی دارد. از این‌رو لزوم آموزش مهارت‌ها احساس می‌شود، چرا که آموزش این مهارت‌ها، توانایی‌های روانی- اجتماعی را افزایش می‌دهد و مانع انجام رفتارهای مخرب و آسیب‌زننده به فرد و اجتماع می‌شود و ارتقای سطح سلامت را به‌دنبال دارد (صامت، ۱۳۸۵، ص ۱). بوتوین و گریفین^۲ (۲۰۰۴) معتقدند، یکی از مؤثرترین برنامه‌ها برای افزایش کارآمدی شخصی و اجتماعی در افراد آموزش مهارت‌های زندگی است. با توجه به اینکه آموزش ارزش‌های زندگی وابسته به معیارهای فرهنگی است و در کشور ایران تاکنون مطالعه مشابهی در این زمینه انجام نگرفته است، این مطالعه از این نظر نقش و لزوم ارائه این آموزش‌ها را در کاهش مشکلات کودکان نشان می‌دهد. هدف از این پژوهش تبیین اثربخشی آموزش ارزش‌های زندگی به کودکان پیش‌دستانی، بر رشد اجتماعی آنان و خودکارآمدی والدین آنها بوده که فرضیه‌های زیر مورد بررسی قرار گرفته است:

- ۱- آموزش ارزش‌های زندگی به کودکان پیش‌دستانی بر رشد اجتماعی آنان مؤثر است.
- ۲- آموزش ارزش‌های زندگی به کودکان پیش‌دستانی بر خودکارآمدی والدین آنان مؤثر است.

جدول ۱- طرح جلسات آموزش ارزش‌های زندگی

جلسه	عنوان	اهداف	محتوای آموزش
اول	تبادل نظر و آموزش شادی	کمک به درک مفهوم شادی، ارتقای دانش و آگاهی درباره شادی، عینی کردن شادی در زندگی کودکان، توسعه شادی در تمام ابعاد زندگی	
دوم و سوم	آموزش صلح	کمک به درک مفهوم صلح، ارتقای دانش و آگاهی، بالا بردن تجربه‌های علمی از صلح، کسب مهارت‌های حل مسأله، استفاده از رفتارهای صلح‌جویانه در زندگی	ارزش‌های زندگی با استفاده از فعالیت‌های مختلف به‌گونه‌ای خلاق به کودکان آموزش داده شد. این فعالیت‌ها شامل گفت‌وگو، برنامه‌های هنری، بازی‌های گروهی و دسته‌جمعی، قصه و شعر، نمایش، کاردستی و نقاشی و... می‌باشد.
چهارم و پنجم	آموزش احترام	کمک به درک مفهوم احترام، ارتقای دانش، شناسایی راه‌هایی که سبب توسعه احترام می‌شود.	
ششم و هفتم	مسئولیت‌آموزی	افزودن تجربه مسئولیت، افزایش آگاهی درباره مسئولیت، ایجاد مسئولیت	
هشتم	همکاری‌آموزی	تجربه کردن همکاری، بالا بردن آگاهی درباره همکاری، افزایش مهارت‌های همکاری	

یافته‌ها

جدول ۲- میانگین‌های تعدیل شده نمرات رشد اجتماعی کودکان و خودکارآمدی والدین در دو گروه آزمایش و گواه

گروه	متغیرهای مورد مطالعه	
	خودکارآمدی	رشد اجتماعی
آزمایش	۶۰/۳۲	۸۹/۳۹
گواه	۵۵/۹۳	۷۷/۵۰

همان‌طور که در جدول ۳ مشاهده می‌شود، آزمون آماری F با مقدار $۱۱/۶۸$ نشان می‌دهد که میزان رشد اجتماعی کودکان به سطح معنادار رسیده است ($P \leq ۰/۰۰۲$) و فرضیه اول مبنی بر اثر بخشی آموزش ارزش‌های زندگی بر رشد اجتماعی کودکان مورد تأیید قرار گرفت. اثر آموزش ۳۰ درصد می‌باشد.

کرد (به نقل از لاریجانی و رازقی، ۱۳۸۶، ص ۴۶). در پژوهشی دیگر پایایی این مقیاس ۹۲٪ گزارش شده است (اخوان تفتی و موسوی، ۱۳۸۶، ص ۱۳۲). پرسشنامه خودکارآمدی: شرر و آدامز^۱ (۱۹۸۲) این پرسشنامه را ساختند (به نقل از براتی، ۱۳۷۵). این پرسشنامه دارای ۱۷ ماده، و یک پاسخ ۵ درجه‌ای شامل: کاملاً درست: امتیاز تا کاملاً نادرست: ۵ امتیاز است. حداکثر نمره در این پرسشنامه ۸۵ و حداقل نمره ۱۷ می‌باشد. احدی، نریمانی، ابوالقاسمی، آسیایی (۱۳۸۸) در پژوهشی پایایی پرسشنامه را ۰/۸۱ گزارش کرده‌اند. پایایی این پرسشنامه در پژوهش حاضر برحسب آلفای کرونباخ ۰/۸۷ به دست آمد. در این پژوهش پس از تعیین حجم نمونه گروههای آموزش و گواه، گروه آموزش در ۱۰ جلسه ۲ ساعته تحت آموزش ارزش‌های زندگی قرار گرفتند. جدول ۱ طرح جلسات آموزش ارزش‌های زندگی را نشان می‌دهد:

جدول ۳- نتایج آزمون کوواریانس نمرات رشد اجتماعی کودکان در دو گروه آزمایش و گواه

منابع تغییر	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	P ≤	ضریب اتا	توان آماری
پیش‌آزمون رشد اجتماعی گروه	۳۴۳۵/۴۵	۱	۳۴۳۵/۴۵	۳۸/۱۱	۰/۰۰۰۱	۰/۵۸	۱
خطا	۲۴۳۳/۴۷	۲۷	۹۰/۱۲	۱۱/۶۸	۰/۰۰۲	۰/۳۰	۰/۹۰
کل	۲۱۶۱۷۴	۳۰					

جدول ۴- نتایج آزمون کوواریانس نمرات خودکارآمدی والدین در دو گروه آزمایش و گواه

منابع تغییر	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	ت	خطا	ضریب اتا	توان آماری
پیش‌آزمون خودکارآمدی گروه	۳۲۵۲/۷۱	۱	۳۲۵۲/۷۱	۱۴۴/۳۹	۰/۰۰۰۱	۰/۸۴	۱
خطا	۶۰۸/۲۲	۲۷	۲۲/۵۲	۵/۹۴	۰/۰۲	۰/۱۸	۰/۶۵
کل	۱۰۶۰۳۶	۳۰					

مهارت‌های زندگی که همپوشی نزدیکی با ارزش‌های زندگی دارد، نشان‌دهنده تأثیر این آموزش‌ها بر رشد اجتماعی کودکان است. یافته‌های این فرضیه با نتایج پژوهش الیاس (۱۹۹۱) به نقل از حقیقی و همکاران (۱۳۸۵)، چوی (۲۰۰۰) به نقل از خرازی و دلگشایی (۲۰۱۰)، لویب و همکاران (۲۰۰۷)، مهدوی‌نیا و سماواتی (۲۰۱۰)، خرازی و دلگشایی (۲۰۱۰)، رحیمی و سلیمانی‌نیا (۱۳۸۷) و رفاهی (۱۳۸۷) که نشان دادند آموزش مهارت‌های زندگی سبب افزایش مشارکت اجتماعی و در نهایت رشد اجتماعی افراد می‌شود، همسو می‌باشد.

فرضیه دوم پژوهش با استفاده از تحلیل کوواریانس مورد آزمون قرار گرفت. نتایج تحلیل نشان داد که آموزش ارزش‌های زندگی به کودکان پیش‌دبستانی بر خودکارآمدی والدین آنان مؤثر است. یافته‌های این فرضیه با نتایج پژوهش تریسی، رونالد (۲۰۰۵)، چیچمن (۲۰۰۵)، بیرامی (۱۳۸۷)، رضانی (۱۳۸۸)، رحمتی و پورفریدونی (۱۳۸۹) که نشان دادند آموزش مهارت‌های زندگی بر نگرش‌های ناکارآمد افراد

همان‌طور که در جدول ۴ مشاهده می‌شود، آزمون آماری غ با مقدار ۵/۹۴ نشان داد که میزان خودکارآمدی والدین به سطح معنادار رسیده است (۰/۰۲ < خطا) و فرضیه دوم مبنی بر اثربخشی آموزش ارزش‌های زندگی بر خودکارآمدی والدین مورد تأیید قرار گرفت. اثر آموزش ۱۸ درصد می‌باشد.

بحث و نتیجه‌گیری

در دنیای پیچیده و متحول کنونی حیاتی‌ترین نیاز برای زندگی اجتماعی هر فرد آموزش است. بنابراین هدف از پژوهش حاضر تبیین اثربخشی آموزش ارزش‌های زندگی بر رشد اجتماعی کودکان پیش‌دبستانی و خودکارآمدی والدین آنها بود. فرضیه اول پژوهش با استفاده از تحلیل کوواریانس مورد آزمون قرار گرفت. نتایج تحلیل نشان داد که آموزش ارزش‌های زندگی به کودکان پیش‌دبستانی بر رشد اجتماعی آنان مؤثر است. از آنجا که در زمینه ارزش‌های زندگی تحقیقی صورت نگرفته است، نگاهی به بررسی‌های انجام شده در زمینه

مسئله، احساس شایستگی و رشد اجتماعی به کودکان کمک کند.

بازی مهمترین و منحصر به فردترین اسباب یادگیری است. اهمیت بازی در یاد گرفتن را همه اندیشمندان و صاحب نظران تعلیم و تربیت تأیید می‌کنند. همه توافق دارند که بازی طبیعی ترین روش یادگیری در کودکان است. آموزش از طریق بازی، محیطی گرم، دوستانه و اجتماعی را برای کودکان به وجود می‌آورد و به کودکان توانایی در گروه کار کردن را یاد می‌دهد. کودک از طریق ارتباط با همسالان بر مهارت‌های اجتماعی خود می‌افزاید، زیرا در این دوره دوستان و همبازی‌ها تأثیر بسزایی در رشد اجتماعی کودک دارند و از این طریق یاد می‌گیرند که برخی از آموخته‌ها مناسب و مقبول اجتماع نیست و باید آن را تغییر دهند و یاد می‌گیرند چگونه در اجتماعات کوچک و بزرگ باید رفتار کنند. این آموزش‌ها بر اساس تکرار و تمرین نهادینه می‌شود و به شکل رفتاری هدفمند و باثبات در کودکان نمایان می‌شود.

بنابراین برنامه آموزش ارزش‌های زندگی لازمه زندگی و ادامه مسیر زندگی است. این آموزش‌ها فرد را قادر می‌سازد تا دانش، نگرش و ارزش‌های خود را به توانایی در عمل تبدیل کند و سلامت جسم و روان فرد را تأمین کند. همچنین روش‌هایی را که برای حل مسأله و در پیش گرفتن رفتارهای دوستانه به کودکان نشان می‌دهد، آنان را برای ارتباط بهتر با اطرافیان و دنیای پیرامونشان توانمند و مجهز می‌سازد. باید تفکر و اندیشه کودکان و نوجوانان را در سطح بالاتری پرورش داد، در واقع باید کودکان را در برابر مشکلات و مسائل روانی و اجتماعی واکسینه کنیم و این کار با آموزش ارزش‌های زندگی به آنها عملی می‌شود. آنها می‌آموزند چگونه باید زندگی کنند که کمترین آسیب‌پذیری را داشته باشند و در رقابت‌های اجتماعی پیروز شوند و به مسائل زندگی به‌عنوان معماهای قابل حل نگاه کنند. توانایی اجتماعی شدن کودکان با کسب مهارت افزایش می‌یابد و جامعه آنها را بیشتر می‌پذیرد و تأیید می‌کند.

منابع

- احدی، ب. نریمانی، م. ابوالقاسمی، ع. آسیایی، م. (۱۳۸۸)، «بررسی ارتباط هوش هیجانی، سبک اسناد و خودکارآمدی با رضایت از زندگی در زنان شاغل»، *مطالعات تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه فردوسی*، دوره دهم، شماره ۱، صص ۱۲۷-۱۱۷.
- اخوان تفتی، م؛ موسوی، ف. (۱۳۸۶)، «بررسی رابطه رشد اجتماعی و رشد زبانی دختران دانش‌آموز پایه اول»، *مجله روان‌شناسی و علوم تربیتی*، سال ۳۷، شماره ۱، صص ۱۴۱-۱۲۵.

مؤثر است و همچنین باعث کاهش تعارض والد و فرزند می‌شود، همسو می‌باشد. به‌طور کلی در تبیین این یافته‌ها و تحلیل پژوهش‌های مطرح شده می‌توان گفت خودکارآمدی با عملکرد خانواده و کودک رابطه دارد. خانواده کوچکترین واحد اجتماعی و بزرگترین و تأثیرگذارترین واحد تربیتی در جامعه به‌شمار می‌آید، به‌گونه‌ای که می‌تواند منشأ تحولات عظیم فردی، اجتماعی و رشد ارزش‌های انسانی در میان اعضای خود باشد. کودکان به‌عنوان بخشی از این نهاد کوچک، از طریق آموزش، مهارت‌هایی را مانند مهارت‌های اجتماعی، اعمال نفوذ بر محیط، مسئولیت‌پذیری و... به‌دست می‌آورند که باعث می‌شود نحوه برخوردشان با خانواده تغییر کند. در نتیجه از عقلانی و اجتماعی فکر کردن و رفتار کردن کودکان، والدین احساس خودکارآمدی بیشتری می‌کنند.

در تبیین دیگری می‌توان عنوان کرد، خانواده به‌صورت غیرمستقیم از آموزش‌های کودکانشان تأثیر می‌گیرند. زمانی که کودک مهارت‌ها و توانایی‌هایی را از طریق آموزش در خارج از محیط خانواده فرا می‌گیرد، آنها را به خانواده انعکاس می‌دهد و خانواده نیز توانایی‌های بیشتری به‌دست می‌آورد و در نتیجه باعث افزایش خودکارآمدی در آنان می‌شود. از طرفی رشد اجتماعی در تعامل کودک با والدین و همسالان در طول سال‌های اولیه زندگی شکل می‌گیرد و در طول زمان گسترش می‌یابد. بنابراین توجه به رشد اجتماعی افراد از زمان کودکی اهمیت زیادی دارد، در نتیجه می‌توان گفت، ارزش‌های زندگی به کودکان کمک می‌کند تا مهارت‌های لازم برای برقراری ارتباط مؤثر و تشکیل روابط صمیمانه، عضویت و شرکت در گروه‌های کوچک و بزرگ جامعه و توانایی پذیرش مسئولیت در موقعیت‌های مختلف زندگی را به‌دست آورند. ارزش‌های زندگی زمینه‌سازگاری و رفتار مثبت و مفید را برای کودکان فراهم می‌آورد و فرد را قادر می‌سازد، مسئولیت‌های اجتماعی را بپذیرد و بدون لطمه زدن به خود و دیگران، با خواسته‌ها، نیازها، انتظارات و مشکلات روزانه، به‌ویژه در روابط بین فردی به شکل مؤثری روبه‌رو شود.

در توضیحی دیگر می‌توان گفت عوامل محیطی و اجتماعی به بسیاری از نیازهای طبیعی کودکان از جمله رشد اجتماعی آنان کمک می‌کند. مهدکودک‌ها و مدارس نهادی اجتماعی و نشان‌دهنده فرهنگی هستند که مدرسه جزئی از آن به حساب می‌آید و به کودک طرز فکر و جهان‌بینی خاصی را منتقل می‌کنند. مدرسه می‌تواند با فراهم آوردن فرصت‌های گروهی برای آموزش، به رشد ارزش‌ها، صلاحیت‌ها، مهارت‌های حل

صامت، ر. (۱۳۸۵)، «آموزش مهارت‌های زندگی به دانش‌آموزان»، *نشریه جام جم*.

عابدی، ا. میرزایی، پ. (۱۳۸۵)، «مقایسه اثربخشی روش شناختی - رفتاری فوردایس و روش آموزش مهارت‌های اجتماعی در افزایش میزان شادی دانش‌آموزان دبیرستان‌های اصفهان»، *اندیشه‌های نوین تربیتی دانشگاه علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه الزهراء، دوره دوم، شماره ۳ و ۴*.

لاریجانی، ز؛ رازقی، ن. (۱۳۸۷)، «بررسی کاربردهای نمایشی در رشد اجتماعی دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی»، *پژوهش در حیطه کودکان استثنایی، سال هشتم، شماره ۱، صص ۵۲-۴۳*.

ماسن، پ. کانجر، ج. کیگان، ج. هوستون، آ. (۱۳۸۰)، *رشد و شخصیت کودک، ترجمه مهشید یاسانی، تهران، نشر مرکز، کتاب ماد، چاپ اول*.

وایتسمن، ا. مایر، ج. کلرمنینگر، و. (۱۳۸۴)، *رشد شخصیت و بهداشت روانی، ترجمه سیما نظری، تهران، انتشارات انجمن اولیاء و مربیان*.

هرگنهان، بی. آر. السون، م. (۱۳۸۵)، *مقدمه‌ای بر نظریه‌های یادگیری، ترجمه دکتر علی‌اکبر سیف، تهران، نشر دوران*.

یوسفی، ن. یوسفی، ش. (۱۳۸۸)، *ارزش‌های زندگی، تهران، نشر افق، چاپ چهارم*.

لاغ‌غمرغ ر قفلا قفگنغ غب (۲۰۱۰). د فکلا ب و هلاغب م کبگ گفنگ غ ع قق ا قفگ ا کع فکد ا کفم ع قلا فغغ م کبگ گفنگ کغ-ع-فغغ ا هک غفغغ غغ فکغ ا کلامع Journal of Applied developmental psychology, ۳۱, ۱-۱۴.

فکفک غم قق ا قفج (۲۰۰۴) س. د فکفلا ت ج. ت فکفگب The Journal of primary prevention, ۲۵(۲), ۲۱۱-۲۳۲.

فکفغ غلاخ (۲۰۰۴) ب. د فکفغغ و. خ. د غ کغغ د کع لاغ غم کفغ ل هغ ا قفگ ا لاغغ گ کفلاغ لاغ حق Journal of abnormal child psychology, ۳۲, ۴۰۹-۴۲۳.

غفغ کب و (۲۰۱۰) ش غغغ غک غفغ . د فغغلاغ غ د قفگ ل گ م م غغ هب کع کفم ع م م ع لاطع گم غمغلا کع procedia social and Behavioral sciences, ۵, ۲۱۷۴- ۲۱۷۷.

ب لاغ قمت ب ق ل لب . د ب لاغ غلاب . د ب غغ غ غر ع غمغ کفم فغ غمغ گت (۲۰۰۷). د لاغ لاغ غمغ مد قفگ ا کفلا فغغ گ لاغ م کع غک غغ ل لا کب غ غ کع هقک Economic of Education Review, ۲۶, ۵۲-۶۶.

فغغ قفغ فغغ ا (۲۰۱۰). چمغ غغ غ د . د فغفنگ غ غغ د کفلا غغ ر غ ب لاطع گ کفغ غغ قفلاغ کفغ قفغ م م ع م ع procedia social and Behavioral sciences, ۳۱, ۱۷۲-۱۷۹.

کب ع کع لاغغ غم (۲۰۰۲) ت و کفلاک د . د کع قفغغ د کفلا فغغ غک غغ ل لا کف قق ا قفگ ا ع م ع قلا غک لاغغغ Early childhood research Quarterly, ۱۸, ۲۰۶-۲۲۴.

آقاپور، م. جمشیدی‌ها، غ. فرخی، ا. (۱۳۸۵)، «بررسی فراتحلیل تعامل رشد حرکتی و اجتماعی»، *نشریه حرکت، شماره ۲۷، صص ۱۷۱-۱۵۳*.

امیرتاش، ع. سبحانی‌نژاد، م. عابدی، ا. (۱۳۸۵)، «مقایسه رشد اجتماعی دانش‌آموزان پسر ورزشکار و غیرورزشکار دوره راهنمایی تحصیلی»، *فصلنامه المپیک، سال چهاردهم، شماره ۲، صص ۶۱-۵۳*.

براتی، س. (۱۳۷۵)، «بررسی رابطه ساده و چند متغیری خودکارآمدی، خودپایی و عزت‌نفس با عملکرد تحصیلی در دانش‌آموزان»، *پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز*.

بریا، م. کلیدهای پرورش رفتار و ارزش‌های اخلاقی در کودکان و نوجوانان، ترجمه فرناز فرود، تهران، انتشارات صابرین.

بیرامی، م. (۱۳۸۷)، «بررسی اثربخشی آموزش هوش هیجانی بر ابراز وجود، خودکارآمدی و سلامت روانی دانش‌آموزان»، *فصلنامه علمی - پژوهشی روان‌شناسی دانشگاه تبریز، سال سوم، شماره ۱۱، صص ۳۶-۲۰*.

جان‌بزرگی، م. نوری، ن. آگاه هریس، م. (۱۳۸۹)، *آموزش اخلاق، رفتار اجتماعی و قانون‌پذیری به کودکان، تهران، انتشارات ارجمند*.

حقیقی، ج. موسوی، م. مهربانی‌زاده هنرمند، م. بشلیده، ک. (۱۳۸۵)، «بررسی تأثیر آموزش مهارت‌های زندگی بر سلامت روانی و عزت‌نفس دانش‌آموزان دختر سال اول مقطع متوسطه»، *مجله علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز، دوره سوم، سال سیزدهم، شماره ۱، صص ۷۸-۶۱*.

رحیمی، ع. سلیمانی‌نیا، ل. (۱۳۸۷)، «تأثیر آموزش مهارت‌های زندگی بر افزایش میزان مشارکت اجتماعی کودکان»، *فصلنامه علمی - پژوهشی رفاه اجتماعی، سال هشتم، شماره‌های ۳۰ و ۳۱، صص ۳۳۱-۳۱۳*.

رحمتی، ع. پورفریدونی، ف. (۱۳۸۹)، «تأثیر آموزش مهارت‌های زندگی بر نگرش‌های ناکارآمد دانشجویان»، *مجموعه مقالات پنجمین سمینار سراسری بهداشت روانی دانشجویان، تهران، دانشگاه شاهد*.

رفاهی، ژ. (۱۳۸۷)، «آموزش مهارت‌های زندگی راهکار پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی نوجوانان»، *مجله رهیافتی نو در مدیریت آموزشی، سال اول، شماره دوم، ۱۴۶-۱۳۱*.

رضائی، ف. (۱۳۸۸)، «بررسی اثربخشی مهارت‌های زندگی بر کاهش تعارضات والد و فرزند»، *مجموعه مقالات اولین همایش سراسری جوان سالم، سرمایه ملی، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی بوشهر*.

شولتز، د. شولتز، س. (۱۳۸۱)، *نظریه‌های شخصیت، ترجمه یحیی سید محمدی، تهران، مؤسسه نشر ویرایش*.

- مکمل‌ها و هم‌کاران (۲۰۰۵). خج و خج‌گد و جج و هم‌کاران
م‌کم‌ها و هم‌کاران (۲۰۰۵). خج و خج‌گد و جج و هم‌کاران
م‌کم‌ها و هم‌کاران (۲۰۰۵). خج و خج‌گد و جج و هم‌کاران
م‌کم‌ها و هم‌کاران (۲۰۰۵). خج و خج‌گد و جج و هم‌کاران
م‌کم‌ها و هم‌کاران (۲۰۰۵). خج و خج‌گد و جج و هم‌کاران
م‌کم‌ها و هم‌کاران (۲۰۰۵). خج و خج‌گد و جج و هم‌کاران
م‌کم‌ها و هم‌کاران (۲۰۰۵). خج و خج‌گد و جج و هم‌کاران
م‌کم‌ها و هم‌کاران (۲۰۰۵). خج و خج‌گد و جج و هم‌کاران
م‌کم‌ها و هم‌کاران (۲۰۰۵). خج و خج‌گد و جج و هم‌کاران
م‌کم‌ها و هم‌کاران (۲۰۰۵). خج و خج‌گد و جج و هم‌کاران

Archive of SID